

Foto Lars Dahlström

B

Medlemsblad

Okt 2017 Nummer 3 Årgång 18

Åhls hembygdsförening

Hjultorget 1, 793 41 Insjön

Till alla Insjöbor och andra Åhlbor

Du håller nu i din hand Åhls hembygdsförenings medlemsblad. Detta nummer delar vi ut till alla som bor i Insjön och övriga Åhl. Annars är det våra 800 medlemmar som får bladet, som vi ger ut fyra gånger om året.

Vår förening är en av de största hembygdsföreningarna i Dalarna, men vi vill gärna vara ännu fler medlemmar.

Du kan se en del av vad vi har på vårt program om du läser det som står under rubriken "Rapport från styrelsen" här nedanför och på nästa sida.

Om du är intresserad av att bli medlem kan du göra på något av följande sätt:

- Skicka ett mail till ahlshebygds@hotmail.com
- Skicka ett brev till Åhls hembygdsförening, Hjultorget 1, 793 41 Insjön
- Lämna en lapp i vår postlåda på Hjultorget (sitter mellan Clas Ohlsonmuseet och Åhlénpaviljongen)
- Ring till Mats Lyck, tel 070-524 01 93

Ange namn, postadress och ev. e-post-adress.

Att bli medlem kostar 100 kr per år för hela familjen eller 75 kr per år för bara en person.

Om du blir medlem i år gäller avgiften även för hela år 2018.

Välkommen som ny medlem!

Rapport från styrelsen

Midsommarfirande

På midsommaraftonen reste vi majstången på Vattberget som vi brukar göra varje år. Flera hundra barn och vuxna var med.

Gruvvandringar

Varje onsdagskväll i juli anordnade vi som vanligt vandringar med guide runt gruvområdet vid Solberga. Flera grupper har också gått vid andra tider, både med guide

och enskilt. Informationsskyltar finns uppsatta, även på en andra led som utgår från Helgbo, den s k Järnfyrn.

Åhlénpaviljongen

Under sommaren och fram till mitten av augusti och på Insjödagen har vi som vanligt haft paviljongen öppen med utställningen om Det företagsamma Insjön.

(forts på nästa sida)

Vikingafärd

"Vikingen" framför sitt hus tillsammans med några av deltagarna på vår resa. Foto:Privat

I början av augusti hade vi en medlemsresa till Rättvik där vi besökte en anläggning som vid sjön Ljugaren byggts upp i vikingatida stil. Det var också tidsenligt ätande och lekar. Det var mycket uppskattat av deltagarna. Vi brukar ha en medlemsresa varje sommar.

Insjöns Teater

27 sept hade vi ett arrangemang om spelmannen Leander Johansson. Läs om detta i separat artikel på sid 9.

Onsdag 1 nov kl. 19 kommer Jan-Olof Montelius och berättar om vägar i Åhl med omnejd. Se annons på nästa sida.

Upplevelsedag

En dag i oktober kommer alla barn som går i klass 2 till oss. De besöker Minnesgården och Skolmuseet och får där höra och se hur deras förfäder hade det hemma, på jobbet och i skolan. Detta besök ordnar vi varje år.

Måndagsvandringar

Varje måndagsmorgon samlas ett 20-tal pigga Insjöbor utanför ICA för att vandra ett par timmar till någon intressant plats i omgivningen. Vi besöker ofta platser i Åhl som många aldrig har besökt tidigare.

Hur lekte barnen förr i tiden?

Några av våra medlemmar träffas några gånger per år och hjälper varandra att minnas vad man lekte förr i tiden. I medlemsbladet kommer det i varje nummer att finnas en redogörelse av vad de kommit på; i detta nummer på sid 11.

Insjön förr och nu

Det är namnet på en studiecirkel som vi i samarbete med PRO har varannan torsdag från 14 sept. på Insjöns Teater. Då berättar vi för varandra om allt som vi kommer ihåg från gamla tider. Lite släktforskning och identifiering av foton blir det också.

Hembygdsföreningens byggnader

Vi äger många byggnader som alla måste underhållas för att bli bevarade för framtiden:

-På Minnesgården på Vattberget finns 13 hus från 1500- till 1800-talet.

-Insjöns Teater är en stor byggnad på Vintergatan som det går bra att hyra för olika tillställningar – privat eller föreningar.

-I Åhlénpaviljongen på Hjultorget finns vår företagsutställning.

Visning av våra museer

Minnesgården på Vattberget, Dräktkammaren på Insjöns Teater och Skolmuseet på Sockenvägen visar vi för dem som är intresserade.

Föreningstorken

Denna byggnad på Mullbacken, som vi fick i gåva för många år sedan men inte har någon användning för, har vi under sommaren sålt för bortforsling. Inkomsten kommer väl till pass för att hålla våra andra byggnader i skick.

Alla vägar bär till Åhl

Om vägar och kommunikationer i äldre tider

Jan-Olof Montelius har skaffat sig kunskaper om vägar och kommunikationer i äldre tider som få andra.

Han har bakom sig många år som chef för Vägverkets museum som länge låg i Borlänge men nu deporterats till Gävle. Han har varit och är engagerad i arbetet med Dalkarlsvägen och de vandringar som görs på de vägar och stigar som tog dalfolket till herrarbeten runt om i Stockholm och Mälardalen.

Nu får vi besök av honom på **Insjöns Teater onsdag 1 nov.**

Välkomna att ta del av hans kunskaper och att dela med dig av dina egna och att ställa frågor om det du vill veta.

Programmet börjar **kl. 19.00.**

Entré 60 kronor inklusive fika. Barn och ungdom gratis.

F d väg över Hälgnäsbron. Foto: Ingvar Åslund

Save the date! Eller för att använda det språk som fordom talades i Sverige: Skriv in detta datum i din almanacka så att du inte hittar på något annat just då!

Vilket datum? Jo, **söndag 22 april 2018** på eftermiddagen, när du är färdig med trädgårdsarbetet för dagen och innan det är dags att sjunka ner framför TVn. På Teatern i Insjön kommer det då att bjudas på en spännande underhållning med internationell ton av en artist med lokal, företagshistorisk koppling och djupa släkttrötter i Åhl. Vem gissar du på? Maila din gissning till ahlshembygd@hotmail.com el. ring 0247-413 60 och tala om vem du tror vi får besök av. Först inkomna rätta svar får Åhls dräktbok som vinst!

Vad ska vi ha en hembygdsförening till?

Så här skriver redaktören för Sveriges Hembygdsförbunds tidning Bygd och Natur Yvonne Nenander:

Sveriges hembygdsrörelses vision är ”En levande hembygd öppen för alla”. Det handlar om vilket samhälle vi vill ha. Landskap, byar och städer ska vara levande och öppna för alla människor.

Utveckling av föreningsarbetet står högst på dagordningen för den svenska hembygdsrörelsen under de närmaste åren. En inriktning på barn och unga är också prioriterat liksom arbete med landskapets förändring.

Det är viktigt att inte fastna i ett evigt berättande om ”förr”, utan att också lyfta samtidsfrågorna. Kan t.ex. kommunens byggplaner påverkas? Hur kan de sociala mötesplatserna utvecklas och hur kan de historiska spåren i landskapet göras synliga?

Så här skriver hembygdsförbundets förbundsordförande Maria Norrfalk, f d landshövding i Dalarna, och

generalsekreteraren Jan Nordwall:

Samhällsförändringarna påverkar alla. En stor och fin folkrörelse kan och ska bidra till en god demokratisk utveckling där så många som möjligt känner sig delaktiga.

Det är demokratin som står högst på dagordningen i den inriktning som den svenska

hembygdsrörelsen lagt för de närmaste åren. Den ideella föreningen är oslagbar för att samla engagemang. Men vi behöver följa med vår tid och utveckla vårt sätt att arbeta om vi ska fånga upp yngre generationer.

Vi ser med oro på hur yngre generationer ofta saknar kunskap om grundläggande föreningsteknik. Folkrörelsetanken måste säljas in till de unga.

Hembygdsförbundets riksstämman ställde sig också bakom en satsning på barn och unga. Det handlar om att planera aktiviteter för barn och unga och att förbättra kontakten med skolan. Viktigast är ändå att göra barn och ungdomar mer delaktiga i föreningen. Hembygdsrörelsen var från början en rörelse som engagerade många unga människor. Vi måste hitta tillbaka till det.

Förutom utveckling av föreningsliv och demokrati står flera andra frågor högt på dagordningen. Landskapets förändring, arkivens och samlingarnas utveckling och bevarande samt den nya tekniken för det digitala kulturarvet är frågor som alla berör hembygdsrörelsen.

*En levande hembygd öppen
för alla*

Vi har i år producerat en turistbroschyr över Insjön. Kommunen har betalat tryckningen. Här är ett utdrag ur den:

Välkommen till Insjön!

Insjön är centralorten i den medeltida kyrksocknen Åhl. Här möts den öppna jordbruksbygden och Bergslagens skogar med spår av gruvsdrift från medeltiden.

För 200 år sedan noterade en besökare: ”Sockenborna är ihärdiga i sina företag och föresatser. De är stolta och processa gärna.”

Ur den myllan har det vuxit fram en stark företagarganda som länge var inriktad på brytning av järn- och kopparmalm, träkolsproduktion och transporter.

De senaste 100 åren är det skogsbase-rade företag (sågverk, husfabriker, snickerier) och handelsföretag som dominerat. Storföretagen Åhlén & Holm, nuvarande Åhléns, och Clas Ohlson har båda sina rötter i Insjön. De har kompletterats med ett myller av mindre företag. Närmare 900 företag har registrerats i Insjön under 1900-talet.

Insjön är en del av Leksands kommun. I kommunen finns en stark utvecklingskraft, framtidstro och gott om arbetstillfällen. Utbudet av aktiviteter är stort inom de flesta områden, inte minst inom kultur, sport och fritid.

Från Big Bang till Clas Ohlson *Stenåke Petersson*

Åhlénpaviljongen vid Hjultorget har i år kompletterats med ännu en lokalhistorisk upplevelse. Det är en 5 meter och 13 miljarder år lång text- och bildserie. En tidsresa från Big Bang till Clas Ohlson som nu pryder den södra gavelväggen. Resan tar sin utgångspunkt i den kosmiska explosion, Big Bang, som för 13 - 14 miljarder år sedan lade grunden till vårt och alla andra universum.

Sett i det perspektivet är vår jord inte mer än ett stoftkorn i den ständigt expanderande helheten. Den företagsamma tid som beskrivs på andra sidan väggen, inne i museet, blir inte så lång som en blinkning och innan vi ens har hunnit säga Åhl är allt det vi i dag berättar om och värder så ömt försvunnet in i historiens dimmor.

Vet vi att det är så här det har gått till då? Nja, det enda vi säkert vet är att det inte finns någonting som vi säkert vet. Allt kan vändas upp och ner precis när som helst av nya vetenskapliga rön. Det var inte så länge sedan som alla trodde att jorden var platt och att solen snurrade kring jorden – nu vet vi bättre. Vi vet också att så länge det har funnits människor på jorden så har de

skapat högre makter som en hjälp att förklara och förstå den tillvaro vi brottas med.

Teorierna om Big Bang har i dag brett stöd inom de flesta vetenskaper. I de teorierna tar tidsresan sitt avstamp. Det tar sedan inte många bildrutor och textavsnitt innan resan nått fram till tiden efter den senaste nedisningen. Bördig mark steg ur den havsfjärd som sträckte sig upp till Siljans norra stränder. De första människorna kommer vandrande och blir bofasta. En samhällsorganisation växer fram från stammar och klaner till hövdingadömen, kungamakt och folkstyre. De historiska kunskaperna blir allt säkrare ju närmare nutiden vi kommer och gissningarna ersätts av dokumenterad historieskrivning fram till här och nu.

Sedan ökar osäkerheten igen. Inget varar för evigt. Vad kommer efter Clas Ohlson? Några säkra svar finns inte heller på den punkten. Tidsresan avslutas med några spekulationer kring framtiden.

Har du inte redan varit där och tittat så ta dig en sväng dit. Öppet dygnet runt. Medtag fick- eller pannlampa under dygnets mörka timmar. Antalet sådana ökar nu i rask takt!

Så här kan det ha sett ut i Tunsta i slutet av Vikingatiden. Gravrösen i bakgrunden schaktades bort när Insjösågen byggdes. Bild: Daniels Sven Olsson

På följande tre sidor (6 – 8) finns några artiklar från tidigare medlemsblad som vi tror kan vara intressanta att läsa, särskilt för den som är nyinflyttad. Det sägs att för att förstå hur det är idag måste man känna till historien.....

Flottbron i Tunsta (Medlemsbladet 2011, nr 2)

Eftersom Dalälven rinner rakt igenom Dalarna fanns på många ställen behov av att korsa älven. I äldsta tider var det färjor som svarade för förbindelsen, men på de ställen där ett större behov av överfart fanns, började man på 1600-talet bygga flottbroar. Sammanlagt har ett 30-tal flottbroar funnits i Dalarna. Så här skrev Abraham Hülphers om en resa genom Dalarna 1757:

"Elf-bron, straxt vid Åhls Kyrka, war byggd i tvenne delar såsom en flotta, hwilken vid den ena ändan kunde öppnas för båtarna, som här framgå. Om våren, när Elfven stiger, ökas ock bron genom skötning. Här betaltes ingen afgift. Socknen skaffar värke till byggnaden, och lemnar årligen en kappe säd af hwart hushåll, till dess wid magt hållande."

Förutom bron vid Åhl hade på 1700-talet endast broarna vid Mora Noret och Malungs kyrka varit försedda med öppningsbara delar.

Älvpassagen vid Tunsta i Åhl torde i alla tider ha utgjort en viktig knutpunkt inom Österdalarna. På bägge sidor om färjeläget har ett flertal gravar från vikingatiden påträffats, och fynd av slag

vittnar om att myrmalmshanteringen har varit omfattande. Vid 1600-talets mitt hade Vedkompaniet här en kontrollstation för timmerflottning från Siljans vattenområde. På 1800-talet var Tunsta den förnämsta nederlagsplatsen för varor som från Falun fördes till socknarna vid Siljan.

Det är ej känt hur långt tillbaka som en färjeförbindelse funnits, men flottbron tycks ha ersatt färjan på 1670-talet. Som beskrivs ovan bestod bron av två delar där den ena var rörlig och kunde öppnas för båtar. Öppnandet av bron tillgick så att den lösa brodelen halades jämsides med den fasta delen av bron, så att en öppning uppstod mellan denna och det södra landfästet. På 1860-talet fick bron också ett spann för flottningen. Bron var belägen nedströms nuvarande bro. Vägen ner mot bron finns kvar på båda sidorna av älven. Skötningen, som enligt beskrivningen ovan gjordes vid ändring av vattenståndet, innebar att flottar lades till efter behov vid ena broänden.

År 1785 fastställde landshövdingen taxan för Leksands och Åhls broar. Exempel: Överfarten för en vagn med två hästar kostade 2 skilling, och för varje häst däröver erlades 3 runstycken. För broöppning betalade fartyg och större båtar 4 skilling vid högvatten och 2 skilling vid lågvatten. (12 runstycken=1 skilling, 48 skilling=1 riksdaler.)

Underhållet av bron blev med tiden alltmer betungande och tanken på att ersätta bron med en fast bro växte sig allt starkare. När järnvägen mellan Insjön och Rättvik byggdes 1914, konstruerades bron över älven som en kombinerad järnvägs- och vägbro. Där fick tåg- och biltrafik samsas ända till 1955, när den nuvarande vägbron blev klar. Flottbron försvann 1915.

Källa: Björklund, Anders. Flottbroar. Dalarnas hembygdsbok 1975. Falun

Här kommer lite övning i Åhlmål:

Om Åhl Jan och Liskär Jakob (Medlemsbladet 2009 nr 2)

I Halgbo hadd Åhl-Jan e ti en skjusstation. Om han berättas att han va sô rik, sô han måst häjs sedan på vin där dôm hadd luggi i sô tjäckä buntär, sô dôm hadd bördd tä möggla.

När Liskär Jakob va skjussdräng i Halgbo, kom en provryttär med två storä koffärtär å villa ha skjuss tä Smessbo. Ingen hest fanns ä för tillfällä inna. Då tog Lisskär Jakob provryttärn på axlan å en koffert under vanndär armän å sprang

dôm två milan tä Smessbo. Hä va en Åhlkär åv gammäl stammän, sôm int känd tä olä omöjle. Liskär Jakob ha själv berätta historia, sô nog ä ho sann.

Ordlista: Häjs=hässja, hänga upp på tork.

Vin=vinden. Provryttär=resande.

Vanndär=vardera. Olä=ordet.

Historierna berättade av Simon Åhlman.

Översatt till åhlmål av redaktören.

Vad är Åhl? *(Medlemsbladet 2006 nr 2)*

Dagens invånare i Åhl vet ofta inte så mycket om namnet Åhl. Många som numera bor i Insjön undrar ofta varför bl. a. kyrkan och hembygdsföreningen har Åhl med i namnet. Så här förhåller det sig:

Socknen – den gamla benämningen på en kommun – har sedan mycket långt tillbaka haft namnet *Ål* eller *Åhl*. Stavningen har varierat genom århundradena. Första gången som *Ål* nämns är i ett brev från år 1325. Brevet handlar om en skogstvist mellan Leksands- och Orsabor och nämner bl. a. en person vid namn Fröger i Aall.

Det finns flera olika gissningar om varifrån namnet Åhl kommer. En är att namnet skulle ha med Dalälvens ”allika slingring” att göra, en annan att namnet skulle komma från det ymniga ålfiske som bedrevs här förr. Ett annat svar på frågan är att namnet härstammar från det fornnordiska ordet *al* eller *ahl*, som betydde kyrka eller tempel. Man tror att det har funnits en hednisk kultplats – ett tempel, där kyrkan vid kristendomens införande sedermera byggdes. Åhl sockens kyrka förmodas dessutom vara den äldsta i hela Österdalarna – från 1300-talet.

En helt annan uppgift om varifrån namnet kommer finns också. Det antas komma från den höjdsträckning som finns här – nuvarande Vattberget – som syns tydligt mot de bakomliggande högre bergen. Ordet *ål* har bl. a. betydelsen svag höjdsträckning eller liten ås. Alla svenska orter med namnet *Ål* ligger vid eller på höjder, vilket gör att denna gissning kanske är den mest riktiga.

Ål var troligen för mycket länge sedan en egen socken. Den anses också en tid ha hört till Leksand och en tid till Gagnef, varifrån den skiljdes år 1613. Åhl förblev därefter en egen kommun till och med 1973, då staten bestämde att alla små kommuner skulle slås ihop med större. Sålunda

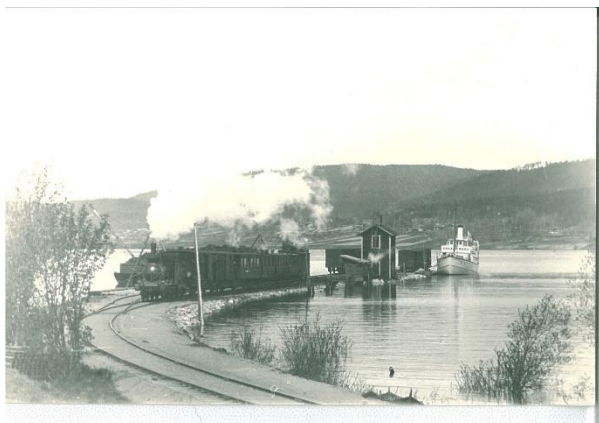
slogs den 1 jan år 1974 Åhl och Siljansnäs ihop med Leksand. Åhl är dock en självständig församling i Svenska kyrkan.

Om det inte går att ge en entydig tolkning av *Ål*, så är det inte heller lätt att komma tillrätta med det numera betydligt bekantare namnet *Insjön*. Den mest trovärdiga gissningen är att det ursprungligen var den inre delen av sjön – öster om Prästön – som hette Insjön. Detta är en vanlig benämning av den inre delvis avsnörda delen av en större sjö. Namnet Insjön har sedan fått ge namn åt hela sjön, som troligen kallats något annat längre tillbaka – kanske Ålsjön.

Insjön har nu också blivit det allmänt bekanta namnet på Åhls sockens centrala delar. Så här gick det till:

År 1884 blev Siljans järnväg färdig mellan Borlänge och Insjön. Slutstationen låg vid sjön Insjön som fick ge namn åt järnvägsstationen, dit också poststationen nu flyttades från Tunsta. När firman Åhlén & Holm år 1899 började sin verksamhet, blev firmans postadress därför Åhlén & Holm, Insjön. Efter bara några år medförde firmans enorma framgångar att Insjön blev det självklara namnet på socknens centralbygd – byarna Holen, Övre och Nedre Heden, Ålbyn och Tunsta.

På detta sätt kom Insjön att ersätta *Ål* eller *Åhl* som nu är den vedertagna stavningen. Det är emellertid nu endast namnet på kyrkan och församlingen samt en del äldre föreningar som Åhls hembygdsförening. När järnvägsstationen år 1916 flyttades från Insjöns hamn till sin nuvarande plats, diskuterades att ändra namnet på stationen till Åhl. Insjön var emellertid då alltför välbekant för att något intresse för namnbyte skulle finnas. *(Det mesta av ovanstående beskrivning är hämtat från häfte 3 av Åhls sockens historia, skrivet av docent Harry Ståhl.)*

Insjöns Hamn 1884. Hit men inte längre kom tåget. Byte till S/S Gustaf Wasa om man ville komma till Leksand och längre upp vid Siljan.

Stavningen av namnet på vår socken *(Medlemsbladet 2009, nr 3)*

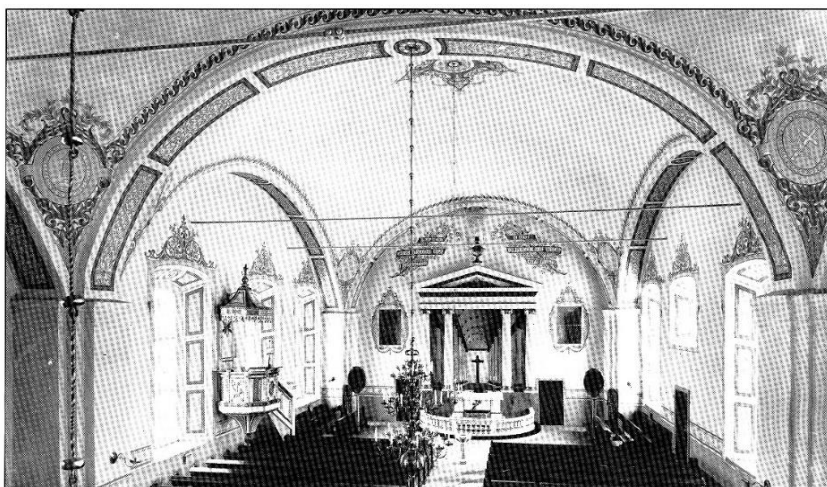
Hur ska man stava namnet på vår socken? Det är en ofta återkommande fråga. Ska det vara Ål eller Åhl? Den första gången sockennamnet finns nämnt stavas det **Aall**. Det var 1325. Lite senare, år 1386 stavas det **Aal**. Från 1700-talet finns stavningen **Åhl**. Denna stavning finns i t.ex. kyrkböcker fram till 1880. Då övergick man till **Ål**, vilket fortfarande är den officiella stavningen, som används på allmänna kartor, i skatteverkets sammanställningar etc.

Från mitten av 1900-talet började många hävda att stavningen skulle vara **Åhl**.

Församlingen antog denna stavning liksom även hembygdsföreningen och en del andra föreningar. Dessa egennamn, såsom Åhls Församling, Åhls kyrka, Åhls hembygdsförening, Åhls folkdanslag m. fl. är det därför korrekt att stava med "h" - **Åhl**.

Sockennamnet och avledningar därifrån ska däremot enligt allmänna rekommendationer stavas utan "h" - **Ål**.

Detta är det stavningssätt som språkkunniga rekommenderar. Det är dock ingen som blir hängd för att stava på något annat sätt!

Interiör av Åhls kyrka omkring 1909 innan den restaurerades, varvid väggutsmyckningarna överkalkades.

Åhls kyrka innan målningarna överkalkades 1909. Foto: Erik Andersson

BÖNAN

Sveriges innehållsrikaste och mäst spridda tidningsparodi

Juli 1912

Revolution i Ål

Kvinnorna vid regementet

Enligt vad telegrafnen nyss meddelat, har i det fridfulla Ål utbrutit en fruktansvärd revolution. Det är socknens kvinnor som vaknat till insikt om sin förtryckta ställning och som *en* man rest sig för sin frigörelse.

Revolutionen kom så mycket mer oväntat, som man just nu är inne i den s.k

fruntimmersveckan, då kvinnorna i vanliga fall bruka ha sysselsättning med sina små kaffejuntor. Dessutom har det ju varit ett idealiskt torkväder för stortvätten. Som en bomb från klar himmel värkade därför underrättelsen, att samtliga kommunens förtroendemän avsatts från sina platser och körts ut att ränsa roflanden. *(Ord stavade som i början av 1900-talet, t.ex. rofland=åker där man odlade rovor)*

Leander Johansson – En spelman i öster ä'n av socknen

Stenåke Petersson

Leander Johansson i mitten omgiven av bröderna Källman från Solarvet

Leander Johansson var till helt nyligen en person okänd för de flesta och på väg in i historiens dunkel. Det vore förmätet att säga att han nu har blivit en "superkändis" över en natt. Han har dock fått en synligare plats i lokalhistorien och retroaktivt blivit uppmärksammas. På Teatern i Insjön ägnades kvällen 27 september åt hans spelmansgärning i ett program sammanställt och framfört av

spelmännen Björn Lindström och Svante Kvarnström.

Leander Johansson levde mellan 1880 och 1962. Han var hemmansägare i Oxberg i Åhl. (Leandersgården är den gård där man passerar mellan boningshus och uthus och där det gäller att se upp för frigående höns på vägen!) Han arbetade också i skogen och var under ett antal år verksam inom kommunalpolitiken i dåvarande Åhls kommun – och alltså även spelman med den troligen mest aktiva perioden kring förra sekelskiftet.

Hans musikaliska kvarlåtenskap har sedan hans död legat nedpackad i en banankartong som för något år sedan hamnade i Björn Lindströms händer. Det är innehållet i den kartongen som nu börjar få liv igen och förhoppningsvis kan ge impulser till fler lokala spelmän att delta i utforskandet av denna musikskatt.

Leander-kvällen på Teatern blev mycket välbesökt. Vi räknade in ett 70-tal besökare, varav ett 20-tal med musikinstrument, för att lyssna och för att delta i det "buskspel" som följde efter den inledande konserten. Förhoppningsvis gav kvällen energiinjektioner till ett antal Åhlbor med spelmansambitioner. Nils och Julius behöver fler omkring sig så att vi kan få ett livskraftigt spelmannslag i Åhl igen.

Björn Lindström och Svante Kvarnström spelar stycken ur Leanders banankartong
Foto:Privat

Japaner, syrier, sudaneser..... Stenåke Petersson

Gruvvandringarna blir allt mer internationella. Lördagen 12 augusti tog "Knåpen", Mats Bortas och Per Gustafsson hand om åtta japanska professorer i industriell arkeologi på Sverige-besök. Insprängt mellan Söderfors Bruk och Tuna Hästbergs gruva låg inplanerat ett studiebesök i Åhls

egen bergslag. Besökarnas huvudintresse var hur vattnet använts som kraftkälla i gruvdriften. De kom starkt försenade till samling vid Hjultorget. GPS tar dig inte alltid den enklaste vägen!

(Forts på nästa sida)

Där vid Hjultorget kunde de se kopian av vattenhjulet vid Solberga, Solbergakônsta, och en liten bit av den stånggång som tydligt illustrerade hur kraften från vattnet kunde överföras till pumpar och spel vid gruvhål, ibland kilometervis från kraftkällan. (De fick inte veta att det är en cyklist inne i Clas Ohlson-museet som driver hjulet med muskelkraft!) Efter en fikapaus med sillsmörgås vid Minnesgården på Vattberget avslutades deras snabba besök i Åhl med en promenad upp till Kônsta för att på plats få se denna mäktiga anläggning. Med på turen som hjälp att tolka och utreda en del krångligheter mellan svenska och japanska via engelska var Toshinori Sato, vd för Tomoku-hus.

Det var en nöjd och tacksam grupp som fortsatte färden mot Grangärde turisthotell och välbehövlig vila innan de på söndagen skulle ägna sig åt nedstigning i gruvan i Tuna Hästberg.

Den internationella tonen klingade vidare när en grupp på 8 unga män och en kvinna, alla nya åhlbor på väg in i det svenska samhället fick en första inblick i gruvhistorien söndag 17 september. De ingår i den grupp som med uppehållstillstånd flyttat till Insjön och satsar på att etablera sig här, alla med svenskläsning, yrkesintroduktion

och drömmar om ett nytt och bättre liv. Frikyrkan ställer upp med språkcafé och andra aktiviteter för att göra det lättare för dem att ta sig in i det lokala sammanhanget och söker kontakt med föreningar i bygden för att vidga cirkelarna.

När hembygdsföreningen fick frågan om att vara med på ett hörn blev svaret givetvis JA – och en inbjudan gavs på stående fot till fortsatta kontakter, till exempel besök på Minnesgården och i Åhlén-paviljongen.

Vid Kônsta. Foto: Privat

Vandringsleder

Lars-Erik Danielsson

Vandra på de leder som Åhls hembygdsförening har gjort i ordning i skogarna runt Insjön. Lederna utgår från:

FISKDAMMARN – 1 km före Solberga

”GRUVVANDRINGEN” i det intressanta gruvområdet. 5 km

Även guidade vandringar varje onsdag kl. 18 i juli

HELGBO – vid skogsbilvägen från badet

”JÄRNFYRAN” – en nyöppnad led:

Sommarbergets gruvor – Predikstolsgruvan - Stålgruvan – Svedjegruvorna. 4 km

KNIPPBODARNA – nedanför majstångsplatsen

2 leder: 3 km och 6 km

AHRNEBERGS VÄG - Köpcentrum V

2 leder på Ålheden: 8 km och 13 km

Lederna är markerade med orange färg.

Lederna, utom på Ålheden, kan ha blöta passager.

Stövlar eller vattentäta skor rekommenderas.

I bl.a. Åhlénpaviljongen (sommartid) och hos Lundhags vid Hjultorget kan du titta på/köpa kartor med lederna markerade.

Lederna har renoverats med stöd från Leksands kommun.

Lekhörnan

Höstlekar

Foto: Anders Åkernäs, Leksands lokalthistoriska arkiv

Rovlyktor

Ett traditionellt busstreck var på hösten när man gjorde rov-lyktor. Först pallade vi rovorerna på någon åker så att var och en hade en egen rova. Sedan satt vi tillsammans och bearbetade dessa. Först skar vi av den toppiga delen som blev hatt. Därefter började man karva ut innanmätet. Det åt vi på medan vi jobbade. När rovan var lagom urgröpt, skar vi ut ögon, näsa och mun. Efter det var det bara att sätta ner ett stearinljus. När mörkret sedan kom på kvällen, tände vi våra rov-lyktor och smög omkring på gårdarna för att skrämmas genom att sätta upp de otäcka huvudena och ansiktena mot fönstren.

/Ann-Louise Fändriks, f. 1946

Burken eller sparka burk/En variant av kurragömma

Det gick till så att vi letade fram en tom burk t.ex. en som innehållit fernissa. Den ställdes mitt ute på en gårdsplan eller liknande. Sedan ställde vi oss runt burken, och räknade (Ole-Dole-Doff) vem som skulle leta efter alla kamrater, som skulle gömma sig. Den som hade oturen att bli framräknad måste räkna till 100 med händerna framför ögonen, medan kamraterna gömde sig. Sedan fick han leta efter dem som gömt sig och när han hittade någon, måste han springa till burken och sätta

foten på den och säga: "Butt dej" och namnet på den han hittat som då blev "fänge" och vederbörande måste komma fram och ställa sig i närheten av burken. Om någon gömd person lyckades springa fram till burken och sparka iväg den, så friades alla fångarna, som fick springa och gömma sig igen. Det kunde bli en väldigt tävling i form av språngmarsch mellan den som letade och dem gömde sig, för att hinna först till *butzen*.

Vippa

En annan lek var att spela Vippa. Man kunde spela både individuellt och i lag. Då skulle man ha två pinnar, en ca 5 dm lång och en mindre, ungefär en tredjedel så lång. Sedan gjorde man ett spår i marken och lade den mindre pinnen tvärs över spåret. Det gällde att sprätta iväg den lilla pinnen genom att föra den långa pinnen under den korta och sprätta iväg den. Man hade ett poängsystem för hur långt man kunde sprätta pinnen.

/Henry Pollack, f. 1948

På nästa sida kan ni se ett exempel på dagens lekar!

Hinderbanan i Insjön

Foto: Privat

Hinderbanan i Insjön är ett roligt komplement till motion, löpning och en utmanande träning där alla tränar på sina egna villkor och utmanar sig själva.

Idén kommer från de många tuffa hinder-tävlingar som finns, men det finns få platser att träna på inför dessa lopp. Intresset för den här sortens träning och tävlingsform ökar och tävlingarna blir fler. Den här träningsformen är något som vi tycker extra mycket om, man får använda hela kroppen och att man får vara utomhus och träna är så härligt.

Vi har fått en markyta på 18x49m där vi har byggt upp 11 olika hinder som mestadels består av tryckimpregnerat trä. Vi bygger ihop hindren själva tillsammans med andra frivilliga för att hålla ned kostnaderna och för att få hindren som vi vill ha dem. Hinderbanan är placerad på ett barkunderlag i en härlig naturmiljö på Insjöns IP med anslutning till elljusspåret.

Hinderbanan är till för allmänheten, föreningar, företag och organisationer. Målgruppen som vi tror kommer att använda hinderbanan är mellan 13 och 60 år. Vi

brinner för Insjön och satsar mycket av vår energi och idéer här. Det är otroligt roligt att få bygga upp en träningsanläggning som många kan använda.

Det som ligger närmast i planerna nu är att bygga ett utomhusgym i anslutning till hinderbanan. Vi har pratat med kommunen och går allt som det ska kommer vi att påbörja bygget av utomhusgymmet i vår. Idéerna att bygga fler hinder finns om vi får tillgång till mer mark.

För att kunna genomföra alla dessa planer är vi i stort behov av sponsorer och hjälp att bygga upp anläggningen.

Vi har ett nyttjanderättsavtal i minst 5 år framåt och behöver ekonomisk hjälp för att kunna bygga och hålla driften av träningsområdet i bra skick. Vill man hjälpa oss ekonomiskt, med bygget eller har frågor om vårt arbete är man välkommen att kontakta oss.

Vi hoppas att många kommer att använda hinderbanan och vi välkomnar idéer om hur vi kan utveckla träningsområdet.

Följ gärna vårt arbete på Facebook ”Hinderbanan Insjön”.

Välkomna att träna!

Med vänliga hälsningar från initiativtagarna
Therese Grannas, Linus Olofsson och
Insjöns Intresseförening.

Sponsorer hittills: Bergkvist-Insjön AB och Bolist, Anders Pellas Platt AB, Smashed Visuals AB, Insjöns Gym, Helldéns svets & mekaniska AB, Arkos home AB, Lottas Fothälsa Insjön, Insjöns Intresseförening, Åhls hembygdsförening, Clas Ohlson AB, Insjöns IF OK, Handelsbanken Insjön, Leksands Kommun, Insjöns Restaurang & Pizzeria, Åhls Församling.
Samt alla frivilliga som varit med och byggt.

Nya lekparkar i Insjön

Kommunen har anlagt nya lekparkar i Tunsta och på Knippboheden. Nu har turen kommit till Vattberget där en liknande lekpark kommer att byggas i oktober på den plats där det nu finns en del lekredskap.